

Tillægsbetænkning

over forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse).

(Afgivet af udvalget den 13. maj 1965).

Udvalget har holdt et møde efter lovforslagets anden behandling og har i mødet modtaget amanuensis, cand. mag. Jørgen Raasted.

Efter afgivelsen af udvalgets betænkning er modtaget en henvendelse fra Bibliotekar-sammenslutningen for de videnskabelige og faglige Biblioteker. Der er endvidere modtaget yderligere en række henvendelser fra enkeltpersoner og personkredse.

Den i udvalgets betænkning omtalte redegørelse, udarbejdet af professor i norrøn filologi ved universitetet i Bergen Ludvig Holm-Olsen i samarbejde med professor i samme fag ved universitetet i Oslo Eyvind Fjeld Halvorsen, er optrykt som bilag til nærværende tillægsbetænkning.

Herefter indstiller et *flertal* (socialdemokratiets, det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget samt Erik Eriksen og Per Møller) lovforslaget til *vedtagelse uforandret*.

Et *mindretal* inden for flertallet (Aksel Larsen) beklager, at udvalgets og folketin-gets flertal har afvist forslaget om forhandlinger med det formål at sikre størst mulig tilslutning til folkegaven til Island. I den situation, der nu er skabt, anbefaler mindretallet at stemme for lovforslaget.

Et *mindretal* (Ib Thyregod og Per Federspiel) og et *andet mindretal* (det konservative folkepartis medlemmer af udvalget) vil redegøre for deres stilling ved lovforslagets tredje behandling.

Dupont.	Orla Møller.	Holm Tved.	Niels Matthiasen.	Peter Nielsen.
Poul Nilsson, formand.	Erling Olsen.	Børge Schmidt.	Ib Thyregod, næstformand.	Per Federspiel.
Erik Eriksen.	Per Møller.	Poul Møller.	Edv. Jensen.	Ellen Strange Petersen.
	Helveg Petersen.		Aksel Larsen.	

Bilag.**UNIVERSITETET I BERGEN**

Nordisk institutt.

Bergen, 3. mai 1965.

Herr Folketingsmann Poul Nilsson, Formann i Folketingets Udvalg angående forslaget til lov om endring i Fundas ... for Arne Magnussons legat.

Sammen med professor i norrön filologi ved Universitetet i Oslo, Eyvind Fjeld Halvorsen, har undertegnede professor i samme fag ved Universitetet i Bergen skrevet vedlagte utredning i forbindelse med spørsmålet om utlevering av håndskrifter fra Danmark til Island.

Vi oversender et eksemplar av utred-

ningen til Deres orientering, da vi anser det for å være av betydning at dens synspunkter blir kjent for det ærede Udvalgs medlemmer för lovforslaget behandles.

Vår utredning sendes samtidig til den norske kirke- og undervisningsminister, statsråd Helge Sivertsen.

Ludvig Holm-Olsen.

Underbilag.

Undertegnede professorer i norrön filologi ved universitetene i Oslo og Bergen har foretatt en systematisk gjennomgåelse av de lister som er offentliggjort i forbindelse med spørsmålet om utlevering av håndskrifter fra Danmark til Island. Listene er offentliggjort i Berlingske Aftenavis 5. november 1964 (håndskrifter i Den arnamagnæanske samling) og 14. november 1964 (håndskrifter i Det kongelige bibliotek).

Vi tar ved vår utredning ikke standpunkt til spørsmålet om en utlevering bør finne sted, og vi er klar over at de listene som er offentliggjort, er ment som en foreløbig orientering om hva som eventuelt kan tenkes utlevert etter det kriterium lovforslaget av 1961 formulerer, og som går ut på at de håndskrifter overgis til Islands universitet som „må anses for islandsk kultureje“.

Vi har vurdert de enkelte nummer i listene i lys av dette kriterium og av den definisjon det er gitt i lovforslaget.

Under vårt arbeid har vi naturlig nok hatt for øye at samlingene i Köbenhavn inneholder mange håndskrifter hvis innhold må anses for norsk kultureie, og vi har sett det som vår spesielle oppgave å peke på det hvor slike håndskrifter er kommet med i listene.

Ved en eventuel utlevering mener vi det bør legges større vekt enn det er gjort i de foreløbige listene på det forhold at det ofte er vanskelig å trekke grensen mellom islandsk og norsk kultureie i middelalderen, da de to land på mange måter utgjorde et felles kulturområde.

Vi tenker her spesielt på oversettelseslitteraturen, som ennå er lite utforsket. De fleste oversatte verker er overlevert i islandske håndskrifter, men det må antas at veien ofte, eller oftest, har gått gjennom norsk oversettelse til islandsk avskrift eller bearbeidelse.

I de offentliggjorte lister er håndskriftsamlingenes nummer ført opp fortløpende,

men en gjennomgåelse av listene viser at man til dels har tenkt seg at håndskriftgrupper som inneholder bestemte litteraturgenrer, skal utleveres samlet eller holdes tilbake samlet så langt det er mulig. Bl. a. skaper det vanskeligheter at det fins håndskrifter av blandet innhold. Disse bør etter vår mening gjøres til gjenstand for en særskilt vurdering.

Ifølge listene tenkes islendingesagaene (ættesagaene) og de islandske bispesagaer utlevert, likeledes rímur-håndskriftene og de islandske lovene. Lovforslaget selv nevner spesielt „den islandske senmiddelalderlige fiktionslitteratur“, et begrep som det er vanskelig skarpt å definere.

På den annen side tenkes kongesagalitteraturen og de norske, oversatte riddersagaer holdt tilbake, likeledes norske lover og retterbøter. En slik gruppering tar langt på vei form i lys av lovforslagets kriterier, og vi har ved vår gjennomgåelse ikke bare vurdert håndskriftene som enkeltnummer, men like meget hatt litteraturgenrene i tankene.

I det følgende gir vi en fortegnelse over de håndskrifter og håndskriftgrupper som etter vår mening faller utenfor kriteriene og derfor ikke bør komme med ved en eventuell utlevering. De er alle fra Den arnamagnæanske samling. I listen over håndskrifter fra Det kongelige bibliotek har vi ikke funnet noen som vi mener faller utenfor kriteriene.

Vi gjør oppmerksom på at de opplysninger vi bygger på når det gjelder innholdet i håndskriftene, er hentet fra de trykte kataloger, supplert med opplysninger fra forord til utgaver o. l. I enkelte tilfeller er opplysningene i katalogene ikke fyllestgjørende, men vi har ikke hatt anledning til å foreta spesielle undersøkelser.

Helgensagaer og annen religiøs litteratur.

Fremfor noen annen gren av den norröne litteraturen er den religiøse litteraturen felles norsk-islandsk kultureie. Det aller meste av den foreligger bare i islandske håndskrifter,

men det kan med betydelig sikkerhet antas at store deler av den opprinnelig er nedskrevet i Norge, og derfra er kommet til Island, der den er blitt avskrevet og videre bearbeidet.

Språklige forhold i mange av de islandske håndskriftene synes å vise at de har norsk grunnlag. Det gjelder iallfall følgende håndskrifter som alle er med på den foreløbige liste: AM 623, 4°, 625, 4°, 645, 4°, 652, 4°, 656 II, 4°, 673 b, 4°, 677, 4°, 685 C, 4° og noen av fragmentene i 655, 4°. I det sistnevnte nummer, et samlingsbind, finnes forøvrig de eldste bevarte tekster skrevet på norsk i Norge, fragmentene av Placidus saga, Blasius saga og Matheus saga (655 IX, 4°) som ikke under noen omstendighet må utleveres til Island.

Innholdet i den religiøse litteraturen er hverken knyttet til Norge eller til Island, og det vil neppe noen gang kunne fastslås med sikkerhet hvor hvert enkelt skrift er blitt oversatt eller redigert. Den religiøse litteraturen skulle derfor ikke falle inn under utleveringskriteriene. Den bør behandles som en enhet og ikke splittes, slik at den fortsatt kan utforskes på ett sted, og nettopp ved studiet av denne litteraturen som kan gi viktige opplysninger om forbindelsene mellom det norrøne kulturområde og det øvrige Europa, vil det være særlig viktig å ha adgang til boksamlingene i København.

De håndskrifter av religiøst innhold som vi mener ikke bør utleveres, er følgende:

AM 221 fol.

- 223-24 -
- 225-28 -
- 229 -
- (594 a, 4°)
- 617, 4°
- 623, 4°
- 624, 4°
- 625, 4°
- 626, 4°
- 627, 4°
- 628-31, 4°
- 632, 4°
- 633-35, 4°
- 636, 637, 4°
- 638, 4°
- 639, 4°
- 645, 4°

- AM 646, 4°
- 647, 4°
- 648, 4°
- 649 a, 4°
- 649 b, 4°
- 650 a, b, 4°
- 651, 4°
- 652, 4°
- 653 b, 4°
- 655, 4°
- 653 a, 4°
- 656 I-II, 4°
- 657 a, b, 4°
- 657 c, 4°
- 658 I-V, 4°
- 659 a, 4°
- 659 b, 4°
- 660, 4°
- 661, 4°
- 662 b, 4°
- 666 a, 4°
- 667, 4°
- 668, 4°
- 669 a, 4°
- 669 b, 4°
- 670 f, 4°
- 670, 1, 4°
- 671, 4°
- 672, 4°
- 673 a, 4°
- 673 b, 4°
- 674 a, 4°
- (675), 4°
- 676 a, 4°
- 676 b, 4°
- 677, 4°
- 680 a, b, 4°
- 682, 4°
- 679, 4°
- 684, 4°
- 685 b, 4°
- 685 c, 4°
- 685 d, 4°
- 686 a, b, c, 4°
- 686 d, 4°
- 688 a, 4°
- 696, 4°
- 82, 8°
- 84, 8°
- 98, 8°
- 428 a, b, 12°

- AM 429, 12°
 - 430-32, 12°
 - 433 a-d, 12°
 - 435, 12°

Den norröne oversettelsen av deler av Det gamle testamente som går under navnet Stjórn, kan med temmelig stor sikkerhet antas å ha norsk grunnlag. Den er overlevert i AM 225-229 fol., og 617, 4°, som alle er tatt med på den foreløbige listen, — 225 og 226 fol. inneholder dessuten Rómverja sogur, Alexanders saga og Gyðinga saga, som etter kriteriene ikke bør utleveres (se s. 7 i denne utredning).

Stjórnhåndskriftene er illuminert, til dels med illustrasjoner til teksten. AM 227 fol. er ved siden av Flatøyboken det vakreste islandske håndskrift som er bevart. Det er utgitt i faksimile som bind XX i Corpus codicum Islandicorum medii aevi.

Da et håndskrift som dette må antas å ha særlig verdi for Island, og da det stort sett er lett leselig i fotografi eller faksimileutgave, mener vi at utlevering av dette håndskriftet kan komme på tale, selv om det faller utenfor kriteriene.

Riddersagaer.

Disse sagaene som dels med sikkerhet, dels med overveiende sannsynlighet kan sies å være oversatt i Norge i Håkon Håkonssons tid, bør etter kriteriene ikke utleveres. Vi tenker da på den gruppe av sagaer som i Finnur Jónssons litteraturhistorie 2. utg. II er behandlet i Afsnit 6: „Norsk litteratur“ § 1.

Følgende håndskrifter som inneholder utelukkende eller overveiende slike sagaer, er kommet med i listen, men bør holdes tilbake i AM 181 a, b, c fol.

Dessuten er det ønskelig at også følgende samlingshåndskrifter, som inneholder norske riddersagaer, blir holdt tilbake selv om de delvis eller i overveiende grad inneholder „islandsk fiksjonslitteratur“: AM 489, 4° (Flores s., Tristrams s., Ívents s.), 567, 4° (Elis s., Tristrams s.), 570 a, 4° (Flovents s.), 574, 4° (Elis s.), 575 a, 4° (Flores s.), 579, 4° (Elis s.), 589, 4° (Clarus s.), 118, 8° (Bever s.).

AM 391 fol., er en avskrift utført i 1875 for Det Arnamagnæanske Legat av stip.

Arnarn. Guðmundur Thorlaiksson, etter Upps. D. G. 4-7 som er et norsk håndskrift (Strengleikar etc.) og etter Fagrskinna B. Dette håndskriftet burde for ordens skyld ikke utleveres, men har liten betydning.

Oversatte historieverker.

(Alexanders saga, Breta sogur, Gyðinga saga, Rómverja sogur, Trójumanna saga).

I listen er tatt med AM 541, 4° Rómverja sogur, papir, 18. årh. og 597 b, 4° Trójumanna saga, Breta sogur m. m., papir, 17. årh., mens AM 545 og 546, 4° Trójumanna saga er holdt utenfor listen.

På den annen side er en rekke håndskrifter av disse verkene nevnt i listen over „Tvilsspørgsmål“. De som satte opp den foreløbige listen, har altså vært i tvil om de psevdohistoriske oversettelsene burde tas med. Vi mener at disse verkene faller utenfor kriteriene; det kan ikke med sikkerhet sies om de er skrevet (oversatt) av nordmenn eller islendinger, og innholdsmessig vedrører de ikke Island.

Hausbók, AM 371, 544 og 675, 4°.

De tre numrene regnes for å utgjøre ett opprinnelig håndskrift, som har fått navn etter Haukr Erlendsson. Han var islending, men ble lagmann i Norge (1303-22), og håndskriftet er sannsynligvis blitt til i Norge. „Størstedelen av Hausbók er visstnok skrevet av Hauk selv, til dels etter norsk forelegg, men det fins stykker skrevet av nordmenn. I dem er det mange islandske målmerker fordi flere av stykkene hadde islandske forelegg. Kanskje også fordi de kan være skrevet etter diktat av Hauk eller en annen islending“ (Seip. Norsk språkhist. 1955, s. 226).

Innholdet er blandet. Første del inneholder Landnámabók og Kristni saga, siste del: Elucidarius, (som hører til de tekster vi mener ikke bør utleveres). 544 inneholder bl. a. en del tekster som faller utenfor utleveringskriteriene: tekster av religiøst og annet innhold, Voluspá, Trójumanna saga, Breta sogur, Merlinus spá, Hemings pattr, m. fl. Da håndskriftet sannsynligvis er blitt til i Norge etter initiativ av en norsk lagmann, delvis skrevet av ham selv og flere norske skrivere, og delvis inneholder stoff som faller utenfor kriteriene, ville det være naturlig ikke å utlevere det. Men 371, 4° er

et av hovedhåndskriftene av Landnámabók og har derfor en helt spesiell interesse for islendingene. Dette nummer vil det derfor være rimelig å utlevere, og man bør da muligens også la de to andre nummer følge med.

Av *Konungs skuggsjá* er på listen tatt med AM 695 b, 4° et fragmentarisk overlevert papirhåndskrift (14 blad) fra 17. årh. Det bør ikke utleveres. Dessuten er ført opp AM 241, 8°, et samlingshåndskrift fra 18. årh., som bl. a. inneholder utdrag av Konungs skuggsjá. Om det beholdes i København, som vel er det naturlige, eller utleveres, har liten betydning.

Rauðulfs þattr er overlevert i Ólafs saga helga i Flateyjarbók, Tómasskinna o. fl. Et utdrag fins i Heimskringla. Håndskrifter av *Rauðulfs þattr* bør altså følge kongesagaene og ikke utleveres.

Det dreier seg om:

202, g, fol., fragm. av to codices, papir, 17. årh., 202, h, fol., papir c. 1700, 324, 4°, papir 17. årh., 583 c, 4°, papir 1662 inneholder også annet, islandsk, stoff.

Hirdskrá. På listen står en del avskrifter av Hirdskráen, som er en norsk lov, men som også hadde gyldighet på Island etterat landet kom under den norske krone. Etter kriteriene skal håndskrifter av Hirdskráen ikke utleveres, og enkelte av dem er også skrevet av Asgeir Jónsson, som flyttet til Norge og har skrevet dem der. Men håndskriftene som er på papir, fra 17. årh. eller omkr. 1700, er alle sammen avskrifter som går tilbake på kjente pergamenthåndskrifter, Jónsbókhåndskrifter som også inneholder Hirdskráen.

Formelt sett bør disse håndskriftene ikke utleveres til Island, men vitenskapelig kan de neppe ha så stor verdi at det betyr noe å holde dem tilbake.

Det dreier seg om følgende håndskrifter: AM 324 fol., 325 fol., 103-106, 4°, 185, 4°, 695 c, 4°, 954, 4°, 34, 8°.

AM 116, 4°. *Sættargerden i Tunsberg*, papir, skr. ca. 1700 av Árni Magnússon

etter AM 350 fol., Codex Scardensis, som er tenkt utlevert.

Teksten er i seg selv norsk og går ikke inn under utleveringskriteriene, men avskriften er uten verdi for tekststudiet og bør om ønskes kunne utleveres.

„Tvilsspørsmål“

Under denne overskrift er til slutt i listen over arnamagnæanske nummer regnet opp en rekke håndskrifter som „skal underkastes nye overvejelser“.

Det er helgensagaer, riddersagaer, oversatte psevdohistoriske verker (Gyðinga saga, Rómverja sogur, Trójumanna og Breta sogur, Veraldar saga), norske lovttekster i islandsk avskrift, m. fl.

De fleste av de under „Tvilsspørsmål“ nevnte håndskrifter faller så vidt vi kan se utenfor kriteriene. Vi har ikke tatt standpunkt til dem alle, men mener at følgende nummer iallfall ikke bør utleveres:

AM 232 fol.

- 233 a, fol.

- 234, fol.

- 249 a fol.

- 59 a, 4°

- 59 b, 4°

- 70, 4°

- 533, 4°

- 543, 4°

- 573, 4°

- 580, 4°

- 595 a-b, 4°

- 595 c, 4°

- 597 a, 4°

- 654, 4°

- 662 a, 4°

- 663 a, 4°

- 663 b, 4°

- 663 c, 4°

- 664, 4°

- 681 b-d, 4°

- 766 a, 4°

- 766 c, 4°

- 921, 4°.

Eyvind Fjeld Halvorsen
(sign.)

Ludvig Holm-Olsen
(sign.)